

A kínai vonatkozások beható ismertetésével természetesen nem foglalkozhattunk, ám a Kinában végbemenő gazdasági, politikai és fegyveres összeütközések körülményei már az elmondottak nyomán is eléggé bizonyítják, hogy a tőkés termelési mód mai fejlettségi fokán felmerülő gazdasági nehézségeket a nagyhatalmak már csak fegyveresen tudják elodázni. Az ellentétek természeti törvényként jutnak érvényre és mindazok az elképzelések, melyek ezeket a problémákat „kölcsonös jóakarattal“ (ultraimperializmussal, Páneurópa, stb.) óhajtják megoldani, a valóságos összefüggések fel nem ismerésén vagy azok elpalástolásán alapulnak.

A M U M I A

Irtta: VENTURA GARCIA-CALDERON

Don Ventura GARCIA-CALDERON perui író. Számos kötete jelent meg spanyolul és franciául; egyes francia kritikuskok szerint korunk legkiválóbb novellaírója. A **kondorkeselyű bosszúja** című kötete elnyerte a Francia Akadémia José-Maria de Heredia-díját. Több kötete olasz és német nyelven is megjelent.

Sohasem fogja megtudni senki, vajjon milyen csalódás érthette Don Santiago Rosalest a politika mezején, hogy egy szép napon csak búcsút mondott a limai parlamentnek. A hegyek közé vonult vissza, távoli birtokára. A birtokot Tambo Chiconak hívták. Ott éledgett Don Santiago leányával, Luz Rosalesszel, aki képeslapra illő szépség volt. Különösen aranyzőke haja érdemelte ki a Sierra himnemű ifjúságának csodálatát.

Sötétbőrű, sötéthajú fajtánk számára a székeségben mindig van valami titokzatos. A Krisztus-képek székehájuak mifelénk, no meg széke a háromkirályok egyike is, aki a betlehemesek jászola felé közeledik, két felszalagozott báránka között. Így hát nem is csoda, ha az egész vidék riadt rokonszenvvel tekintett Luz Rosalesre. Apját azonban senki sem szívelhette. Zordon és szigorú nemesember volt az öreg, aki lovaglóstor nélkül nem lépett soha az uccára.

Tambo Chico: ez a név perui spanyolsággal „Kicsi Fogadó“-t jelent. Valami hajdanvaló spanyol hódító adhatta neki ezt a nevet, arrogáns szerénykedéssel. A legnagyobb birtok azon a vidéken Tambo Chico. Termékeny földjét folyó öntözi; két hegység is végigvonul rajta, hogy a régi indián emlékművet meg se említsem, amely erőd és temetkezési hely egyaránt. Ezt Huaca Grandenak hívják. Ott áll magában, hatalmas kőtömegeivel a táj kellős közepén. Kövei között denevérek tanyáznak; hosszú, tekerdő folyosói még titokzatosabbá teszik az amugyis rejtélyes romokat. Soha perui paraszt oda be nem merészkednék! Az is lehet, hogy földalatti titkos folyosó vezet le az épülettömbből a folyóhoz. A monda szerint ezen a folyosón menekültek el Atahualpa király követei.

Mondják, hogy ide vonultak vissza sulyos arannyal telt zsákjaikkal, amikor megtudták, hogy a birodalom összeomlott. Az aranyrudak ott maradtak, a földalatti folyosók mélyén. Ezek a folyosók csillagalakban épültek, s úgy ágaznak el, mint a nap sugarai az indiánok festett korszói-

nak ábrázolásában. Ha a denevérek nem őriznék a kincset és nem riadnának fel álmukból az ember közeledtére, vijjongva, szárnyukkal csapdosva talán el is lehetne emelni onnét a kincset. Akkor a régen elhunyt indián hadvezérek mumiái ismét életre ébrednének, mert vajjon hogyan is tűrhették, hogy bárki is megszenstelenítse örök nyugóhelyüket. A néha éjjel véletlenül arra tévedő paraszt nem egyszer hallotta már borzongó háttal, amint a fogukat csikorgatták odabent. A koka-gyökeret rágják a régen halott ősök mumiái, a perui benszülöttek módjára, végeérhetetlenül.

Nem is állott hát kötélnek egyetlen tisztavérű indián sem, amikor Don Santiago Rosales elhatározta, hogy gyűjtőszennvedélyének engedve, inka-műkincseit néhány újabb darabbal egészíti ki. A tengerpartról kellett munkásokat hozatnia. Öszvérháton hordatta ki Huaca Grandeból a különböző aranytárgyakat, amelyeket az indiánok őseik hamvai mellé helyeztek hajdanán: arany kancsókat, nagyfülű, szélesmosolyú istenszobrokat. Ezek a régi istenek merev kezükben még egyre szorongatják a Nap-Atya sugarait, vagy pedig egy pohár csicsa-italt. Kihordatta a csodálatos módon fennmaradt mumiákat is, az alázatos és fájdalmas arckifejezésű bebalzsamozott testeket. A mumiák haja még ma is a hajdani fényben csillog, amint összekulcsolt kézzel Viracocha isten előtt térdelnek.

A völgy egyetlen indiánja sem mert a szentségtörés helye felé közeledni. Négy évszázad borzalmi rászoktatták őket, hogy a legszörnyűbb tragédiát is csak egy-egy sóhajjal vegyék tudomásul. Éjjelente azonban az öreg Tomasa kunyhójában gyűltek össze titkon. Tomasa híres boszorkány volt; tőle reméltek tanácsot és bosszuállást.

Négy hosszú évszázad folyamán sem a spanyol gyarmatosok, sem pedig a független perui köztársaságiak nem merték megzavarni a mumiák álmát. A környék szegényes huacáiban, temetőiben, megesett ugyan néhanapján, hogy valami kapzsi kufár el-elemelt egy-egy feketepatinás kagylót, egy-egy agyagkigyót, amelynek terrakotta szájából dalolva csorog a víz. Ezeket a tárgyakat azután a fővárosban, Limában el-eladogatták az átutazó idegeneknek. Fekete tányérokat is áruba bocsátottak. Ezek a legritkább műtárgyak közé tartoznak, mert az illetlen ábrázolások tilosak voltak az egész birodalomban. A tányérokon ugyanis indián pár látható, amint férfi és nő egészen szeméretlenül szeretkeznek. Valójában azonban mindez a halott egyszerű evőeszközéül szolgál, hogy legyen miről ennie a néhány odakészített kukoricaszemet, meg meginnia a csicsa-bort a korsóból, no meg a koka-gyökeret rágni. Ez azután elegendő erőt ad az ujjáébredő halottnak, hogy folytassa utját a Nap-Atya országa felé, a Titicaca-tavon túl. A mumiák azonban, az valami egészen más dolog; a mumiák szentek és sérthetetlenek. Don Santiago Rosales kihívta maga ellen Tomasa, a boszorkány haragját.

Tizenöt napon és tizenöt éjjelen át úgy látszott, mintha az indián boszorkány hatalma megtörné a kapzsi földesur akaratán. Véghetetlen elővigyázattal, drága pénzen, az indiánok nagynehezen megszerezték a cselédségtől a földesur egy régi zsebkendőjét, meg néhány hajaszálát, amelyet a fodrász megbocsáthatatlan könnyelműséggel a szemétre vetett. Ezzel, valamint titkos varázseszközeik segélyével szabá-

lyostermetű bábút varrtak. A bábu a szívét látható módon kívül viselte, mint valami skapulárét, amilyent a hittérítők ajándékoznak a megtérített indiánoknak. Hosszu és keserű koka-rágó fejtörés után, miközben a kedvező pillanatot fontolgatták, végül is valamennyien odaléptek a bábu elé, és sirva tít szurtak a szívébe. Olyan arany kanál-nyelű tüt, amilyen a perui indián asszonyok ruháját tartja össze. A lámpás tövében varangyosbéka haldokolt, és a szárnyán függő denevér kinyitotta és becsukta hangtalanul a csőrét. Akkor végtelenül szomorú, végtelenül alázatos siránkozás töltötte meg a kunyhót: „Koka-Anya, Mamitáy, Huamacucsó ördögre kérünk, Huancayo ördögre könyörgünk hozzád, valamennyi hosszufarku ördög nevében esedezünk hozzád...” Így könyörögtek az indiánok az alvilág hatalmasságaihoz.

Már a hajnal is közeledett, de az indián fuvolák hangja még egyre szólt vidáman szerte a völgyben, hirül adva, hogy mire megvirrad, a legyőzött faj bosszuja beteljesedik.

Másnap reggel Don Santiago és leánya már kora hajnalban talpon voltak. Kilovagoltak az ásatások színhelyére. „Nina Luz“ szöke haja aranyosan csillogott a napfényben. Az indiánok látható félelemmel fordították el róla tekintetüket.

Reggeltől késő estig, öszvérek hosszú sora hordta ki a lógóhajjú, feketéllő testű mumiákat. A korszok és szövetek finomsága, az arany lámpa-szobrocskák — a hátukon a koka-gyökér elhamvasztására szolgáló lyuk volt látható —, mindez arra vallott, hogy magasrendű személységek, hadvezérek vagy inka hercegek mumiáiról volt szó.

Don Santiago mégis elégedetlen volt a lelet láttán. Női mumiára vássott a foga, hajdanvaló gyönyörűsége szép hercegnő mumiájára, amely gyűjteménye legszebb és legritkább darabja lenne. Csak mélyebben kell behatolni azokba az omladozó folyosókba, a megkeményedett homokot eltakarítva!... Ekkor két tőpörödött, öreg indián lépett eléje. Illedelmesen levették a kalapjukat, keresztet vetettek ajakukra, mielőtt belekezdtek volna mondókájukba. Sóhajtozva és alázatos mozdulatokkal könyörögtek a taitához, urukhoz, hogy hagyja békében nyugodni a holtakat. Vajjon ki ad majd esőt a kukoricára? Ki növeszti majd nagyra a kokát, ha az őseket mind elhordják a völgyből, és ha azontul a gonosz szellemek szabadon szállonghatnak éjjelente a házak között? A plébános ugyan képtelen megérteni ezeket a dolgokat, de a taita bizonyára megérti, milyen főben járó ügyről van szó.

A két öreg sóhajtozva követte urát az udvarház szalonjáig. Ott megpillantották a széles asztalokra kiterített mumiákat, és rémülten fordították félre tekintetüket. Mindent, mindent hajlandók voltak megigérni, mint hajdanában őseik a hódító spanyoloknak: az aratást, a jószágot... Csak ezt az egy kérésüket teljesítse a *taita*: adja ki a parancsot, hogy a völgy védő-mumiáit szállítsák vissza az omladozó várba. Válasz helyett Don Santiago csak megpörgette kezében a lovaglópalcát, amellyel az indiánokat szokta megfenyíteni.

Talán ennek a nyomós érvnek, vagy pedig Luz Rosales tündöklő szépségének volt betudható, hogy két nappal később az indiánok önszántukból jöttek vissza. Ők maguk voltak most már hajlandók gazdájukat odavezetni, ahol a legendás, arannyal telt zsákok nyugszanak. Generációról generációra, egy régi család őrizte meg a titkot. A család

egyik legidősebbje is eljött, lilaszin poncsóval a vállán. A balfülében, mint az ókori katonakéban, ezüstgyűrű fityegett. Vasárnapra tűzték ki a kincs feltárását. Azon a vasárnapon itták emberemlékezet óta a legjobb kukoricabort Tambo Chicoban. Hogy a meglepetés annál nagyobb legyen, Don Santiago már hajnali öt órakor felkelt. Lányát fel sem ébresztette, hanem mindjárt kilovagolt az omladozó várhoz. Csupán gazdaszítjei kísérték, akik állítólag egész éjjel nem hunyták volt le a szemüket és a birtok fogadójának ivószobájában várták be borozgatás közben a hajnalt.

Élén a taitával, bányászlámpáikat meggyújtva, az egész csapat lebozsátkozott a zezugos folyosókba; évezredekkel ezelőtt vájhatták ezeket a földalatti járatokat. A pislákoló világosságnál még ki lehetett venni a megfakult falfestményeket; égőpiros színekkel a Nap ünnepe volt a falra festve, nem kevésbé naiv ábrázolásban, mint amilyenek az indiánok agyagkorsóit díszítik. Az öreg indián által megjelölt helyen ásni kezdtek, amíg csak az ásók bele nem ütköztek az elfalazott, titkos folyosó száját elzáró széles ezüstrudba.

Két álló óra óta dolgoztak, míg végre sikerült elmozdítaniok egy hatalmas terméskövet; a kő mögött halálfejekkel tűzdelt üreg nyílt. Innét kövekkel alátámasztott földalatti folyosó vezetett tovább. A kövek olyan tökéletesen voltak egymásbaillesztve, akárcsak Cuzco városa híres naptemplomában, amelynek még ma is csodájára járnak a szakértők. Minél előbbre haladtak, annál inkább összeszűkült a folyosó. A falba vájt üregekben a kutatók nagy meglepetésére ősrégi korszok állottak.

Don Santiago majd, hogy ki nem ugrott a bőréből örömeiben. Ez aztán valóságos muzeum! Még a híres berlini muzeumban sem látható ilyen teljes gyűjtemény, mint amilyent itt rejtegetett a föld! A kőpadozatot színes szőnyegek borították, amelyek merev geometriával, de mégis kecsesen, pumpák, guggoló lámák mutatták profiljukat. Más szőnyegek pedig furcsa szárnyas szemek éktelenkedtek, amilyenek a képeken és a korszokon a gazda gyors és vigyázó tekintetét példázzák. Itt-ott, mintegy a vakmerő betolakodókat elriasztandó, egy-egy hatalmas bálvány mutatta feléjük lándzsányi nyilát. Kék és piros színűre voltak mázolva ezek a bálványok, de nyugodt vonásu arcukról királyi fenség sugárzott. A folyosó itt balra kanyarodott. Zöldes fény csillogott a kanyarodó végén. Ott, ott rejtőzött minden bizonnyal az inkák kincse, ahogy az indiánok előre megmondották! Terrakotta korszok heverték szanaszét, bizonyára színültig telvék arany- és ezüstrudakkal, vagy Socsura híres gyöngyeivel, amelyeket a spanyol hódítók kapzsisága mindig is hiába kutatott mindenfelé. Don Santiago a beszivárgó napfény felé futott és felragyogó arccal megállott. Egy mumia állott ott, az olyan lázasan keresett női mumia, mintegy őreként az évezredek kincsnek!

De most hirtelen rettenetes, hátborzongató kiáltás reszkettette meg a barlang falát. Az indiánok szótlanul néztek egymásra és már szinte készek voltak megesküdni, hogy ők bizony nem tudnak semmiről semmit. Don Santiago kitépte a méceszt az egyik munkás kezéből, és az elébe táruló látvány fölé hajolt. A mumia szövetálarca Luz Rosales vonásaira emlékeztetett; amint az a mumiáknál szokásos, két kékszinű, derékszőgű vonás jelezte a szemek helyét. Don Santiago lázas sietséggel

tépte fel a gyékénykötelékeket, a fehér és fekete szövetet, hogy megpillanthassa a mumia arcát. Imádkozó helyzetben, szőke haja kibontva szegletes keblén, saját leánya térdepelt előtte; a leánya, vagy legalábbis leánya képmása, az évezredekben túlról. Hajszálpontosan ugyanazok a vonások; szakasztottan ugyanaz az arc, félreismerhetetlenül, az elmulás stigmái ellenére. Elrémülve, megzavarodva, Don Santiago a folyó fel vezető nyíláson át kirohant a szabadba. Mit törődött azzal, hogy elrongyolja a ruháját a sziklákon, a fatörzseken! Futott, rohant, repült a folyó mentén haza, hogy megkeresse Luzt, akit már messziről, hangos kiáltással szólongatott. Luz Rosalesnek azonban soha többé nem lették nyomát Tambo Chicoban; eltűnt, és soha többé nem került elő.

A Haladók Klubjában akadt később néhány liberálistáji mesztic, aki elbeszélte a tartományi vizsgálóbíróknak, miszerint az indiánok rabolták el a leányát, éjnek idején, hogy bebalzsamozzák a holttestét az inkák hajdani balzsamával; a balzsammal, amelynek készitési titkát mi fehérek örökre elveszettnek hittünk. Késő éji órán hatalmas korszokban preparálták a szőkehajú mumia testét. Mindazonáltal a völgy lakói nem kételkednek benne, hogy a vár régmúlt lakóinak bosszúja volt Luz Rosales rejtélyes eltűnése. Aminek legékeseszlóbb bizonyítéka az a körülmény is, hogy az udvarházból valamennyi mumia egycsapásra eltűnt, még azon a napon, amikor Don Santiagot beszállították a megyei örültekházába. Arról nem is szólva, hogy éjjelente Huaca Grande körül ma is tisztán hallani az ősoket, akik erőd tömegsírjukban csak rágják, egyre rágják a tápláló, kesernyész ízű koka-gyökeret. (Spanyol eredetiből fordította: B. O.)

A NEMEK ARÁNYA. A természet csaknem egyenlő arányban osztja el a nemeket. Sok ország van azonban, ahol egyik vagy másik nem túlteng. Kinában 1.139 nő jut 1.000 férfire, Oroszországban 1.103. Nyugaton egyensúlyozottabb az eloszlás: 1.000 férfire Franciaországban 1.071, Angliában 1.088, Németországban 1.058 nő esik. Viszont Kubában az arány ép az ellenkező, 888 nő jut 1.000 férfire. Természetesen az arány a nagy számok törvénye szerint nem egészen biztos.